

|  |
|--|
| Rolnummer 2912                             |
| Arrest nr. 167/2004<br>van 28 oktober 2004 |

A R R E S T

---

*In zake* : de prejudiciële vraag betreffende artikel 87, § 2, van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Mechelen.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters A. Arts en M. Melchior, en de rechters R. Henneuse, M. Bossuyt, A. Alen, J.-P. Moerman en J. Spreutels, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter A. Arts,

wijst na beraad het volgende arrest :

\*

\* \*

### I. Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging

Bij vonnis van 3 februari 2004 in zake de n.v. DVV Verzekeringen tegen G. Van Leekwijck en H. Wouters, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 10 februari 2004, heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Mechelen de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Wordt het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod neergelegd in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet geschonden, doordat ingeval van toepassing van artikel 87, § 1, van de wet op de Landverzekeringsovereenkomst van 25 juni 1992, de verzekeraar van de verplichte burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering, zoals de verzekeraar burgerlijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen (wet van 21 november 1989), aan de benadeelde van een verkeersongeval, de excepties, nietigheid of het verval van recht, *niet* kan tegenwerpen, onverschillig of deze dateren van voor of van na het ongeval, terwijl de verzekeraar van een niet verplichte burgerlijke aansprakelijkheidsverzekering, zoals bij voorbeeld de gezinsaansprakelijkheidsverzekeraar van een fietser, bij toepassing van artikel 87, § 2, der wet op de Landverzekeringsovereenkomst van 26 [lees : 25] juni 1992, de excepties, nietigheid of het verval van recht, *wel* aan de benadeelde van een verkeersongeval kan tegenwerpen, in zoverre deze hun oorzaak vinden in een feit dat aan het schadegeval voorafgaat, dan wanneer het in beide gevallen gaat om een verkeersongeval, waarbij een voertuig, te weten een motorrijtuig of een fiets, in de zin van artikel 2 van het koninklijk besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer, is betrokken ? »

De Ministerraad en de n.v. DVV Verzekeringen, met maatschappelijke zetel te 1000 Brussel, Livingstonelaan 6, hebben ieder een memorie ingediend.

Op de openbare terechtzitting van 15 september 2004 :

- zijn verschenen :

. Mr. T. Van Hoogenbemt *loco* Mr. L. Kools, advocaten bij de balie te Mechelen, voor de n.v. DVV Verzekeringen;

. Mr. P. Vanlersberghe, advocaat bij de balie te Brussel, *loco* Mr. H. Geinger, advocaat bij het Hof van Cassatie, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers M. Bossuyt en J. Spreutels verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

## II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeshil*

De zaak voor de verwijzende rechter betreft het hoger beroep tegen een vonnis van de Politierechtbank te Mechelen, zitting houdende in burgerlijke zaken, waarbij de n.v. DVV Verzekeringen (familiale verzekeraar van F. Van Leuven) werd veroordeeld tot het betalen van een vergoeding van de schade die G. Van Leekwijck en H. Wouters hebben geleden ten gevolge van een verkeersongeval veroorzaakt door de fout van F. Van Leuven.

De n.v. DVV Verzekeringen voert aan dat de polis familiale verzekering, luidens artikel 4, c, ervan, geen dekking verleent wanneer het schadegeval is veroorzaakt in een staat van dronkenschap of alcoholintoxicatie. Aangezien de familiale verzekering een niet-verplichte verzekering is, is artikel 87, § 2, van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst van toepassing, naar luid waarvan de verzekeraar de excepties, de nietigheid en het verval van recht voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst aan de benadeelde kan tegenwerpen, voor zover die hun oorzaak vinden in een feit dat het schadegeval voorafgaat.

Na te hebben gewezen op een arrest van het Hof van Cassatie van 24 oktober 2000, waarin het Hof heeft geoordeeld dat de staat van alcoholintoxicatie die oorzaak of medeoorzaak is van het ongeval geen feit is dat het schadegeval voorafgaat, oordeelt de verwijzende rechter dat de alcoholintoxicatie van F. Van Leuven wel degelijk een exceptie vormt die haar oorzaak vindt in een feit dat aan het schadegeval voorafgaat.

De rechter stelt zich evenwel de vraag of het verschil in behandeling dat voor de slachtoffers van een verkeersongeval voortvloeit uit de toepassing van, enerzijds, paragraaf 1, en, anderzijds, paragraaf 2 van artikel 87 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, ten gevolge waarvan hij - ambtshalve - de bovenvermelde prejudiciële vraag heeft gesteld.

## III. *In rechte*

- A -

A.1.1. De n.v. DVV Verzekeringen oordeelt dat het verschil in behandeling - zoals vervat in de in het geding zijnde bepaling - objectief en redelijk verantwoord is.

A.1.2. De n.v. DVV Verzekeringen betoogt dat bij de beoordeling van de juridische draagwijdte van een verzekeringsovereenkomst de in artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek vervatte regel, naar luid waarvan alle overeenkomsten strekken tot wet, als uitgangspunt moet worden genomen. De naamloze vennootschap vestigt in dit kader eveneens de aandacht op artikel 8, tweede lid, van de wet van 25 juni 1992, naar luid waarvan de verzekeraar zich van zijn verplichtingen kan bevrijden voor gevallen van grove schuld die op uitdrukkelijke en beperkende wijze in de overeenkomst zijn bepaald.

A.1.3. De n.v. DVV Verzekeringen wijst erop dat de wetgever voor bepaalde verzekeringen is afgeweken van de aangehaalde regels en dit met het oog op het beschermen van waarden van fundamenteel maatschappelijk belang, zoals de bescherming van slachtoffers van verkeersongevallen waarin een motorrijtuig is betrokken. In die gevallen heeft de wetgever geoordeeld dat het risico dat de benadeelde loopt niet te worden vergoed om redenen voortvloeiend uit de contractuele verhouding tussen verzekeraar en verzekerde, moet worden beperkt of uitgesloten. Vermits het gaat om afwijkingen van het gemeen recht, heeft de wetgever, met de bedoeling die afwijkingen zo beperkt mogelijk te houden, een onderverdeling ingevoerd tussen verschillende soorten verzekeringen, gebaseerd op het al dan niet verplichte karakter ervan. Daarnaast heeft hij ook beoogd de nodige soepelheid te behouden door de uitvoerende macht de bevoegdheid te verlenen om, met behulp van de Controledienst voor de Verzekeringen en de Commissie voor Verzekeringen, de noden van elk type verzekering te laten bepalen.

De in artikel 87, § 1, van de wet van 25 juni 1992 bedoelde verzekeringen beschermen waarden van fundamenteel maatschappelijk belang, reden waarom de wetgever heeft geoordeeld dat die waarden niet onverzekerd mogen blijven. De in paragraaf 2 bedoelde verzekeringen beschermen waarden die maatschappelijk minder zwaar wegen, reden waarom de wetgever het sluiten van die verzekeringen niet verplicht heeft gesteld.

De n.v. DVV Verzekeringen oordeelt dan ook dat het onderscheid gerechtvaardigd is; aangezien verplichte verzekeringen een maatschappelijk zwaarder wegende waarde beschermen dan facultatief af te sluiten verzekeringen, zijn afwijkingen van het gemeen recht meer gerechtvaardigd bij de verplichte verzekeringen.

A.1.4. De n.v. DVV Verzekeringen oordeelt ten slotte dat het verschil in behandeling eveneens de evenredigheidstoets doorstaat. Vermits de tegenwerpelijke van excepties de gemeenrechtelijke regeling is, is het logisch dat de verzekeraar, in het geval van een facultatieve verzekering, de mogelijkheid behoudt om excepties tegen te werpen. Bovendien heeft de wetgever zich hierbij terughoudend opgesteld door te bepalen dat alleen de excepties die voortvloeien uit een feit dat het schadegeval voorafgaat, kunnen worden tegengeworpen.

A.2.1. Ook de Ministerraad oordeelt dat het verschil in behandeling objectief en redelijk verantwoord is, aangezien aan de onderscheiden behandeling van het slachtoffer, gebaseerd op het al dan niet verplichte karakter van de verzekering, een verschillende verzekeringsregeling ten grondslag ligt.

De aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen is een verplichte verzekering en wordt door andere regels beheerd dan de facultatieve verzekeringen, zoals de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, die onder meer de schade dekt die wordt berokkend door het gebruik van een fiets.

A.2.2. De Ministerraad wijst erop dat de in het geding zijnde bepaling niet los kan worden gezien van artikel 86 van dezelfde wet, dat aan de benadeelde een recht toekent om tegen de verzekeraar van de voor het schadegeval verantwoordelijke persoon rechtstreeks een vordering in te stellen. De rechtstreekse vordering vormt een afwijking van het relativiteitsbeginsel, zoals vastgelegd in artikel 1165 van het Burgerlijk Wetboek.

Traditioneel wordt aangenomen dat de rechten van de schuldeisers worden vastgelegd op het ogenblik van het instellen van de vordering. Vóór de wet van 25 juni 1992 werd inzake verzekeringen evenwel aangenomen - de hypothese van de verplichte burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen uitgezonderd - dat de rechten van de benadeelde worden vastgelegd op het ogenblik van het schadegeval. In de wet van 25 juni 1992 is de wetgever daarvan gedeeltelijk afgeweken, onder meer omdat de Raad van State had gesuggereerd het stelsel voor de bestuurders van motorrijtuigen uit te breiden tot elke verplichte verzekering.

A.2.3. De Ministerraad acht het door de wetgever gehanteerde criterium, gebaseerd op het al dan niet verplichte karakter van de verzekering, objectief.

In beginsel geldt de vrijheid tot contracteren. In bepaalde gevallen is de wetgever echter afgeweken van die vrijheid door het sluiten van een verzekering verplicht te stellen. Aan het verplicht stellen van een verzekering liggen overwegingen van algemeen belang ten grondslag, die het verplicht stellen kunnen verantwoorden. Via de verzekeringsplicht krijgt de verzekeraar als het ware een maatschappelijke rol te vervullen en kan de overheid een doeltreffend slachtofferbeleid voeren door de solvabiliteit van de aansprakelijke te waarborgen. Bovendien beschermt de overheid daardoor in hoge mate het vermogen van de verzekerde, die de omvang van het risico waaraan hij blootstaat niet altijd correct kan inschatten, en voorkomt hij een nefaste concurrentieslag omtrent de contractvoorwaarden. De Ministerraad betoogt dat verplichte verzekeringen ook in het Europees recht worden erkend.

A.2.4. De Ministerraad beschrijft ten slotte in welke mate de regeling die aan de verplichte verzekeringen, zoals de aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, ten grondslag ligt, verschilt van die van de facultatieve verzekeringen, zoals de gezinsaansprakelijkheidsverzekering.

1) Een verplichte verzekering gaat gepaard met een versterkte controle op de naleving van de verplichtingen die uit de overeenkomst voortvloeien. De wetgever bepaalt bijvoorbeeld hoe begrippen zoals grove schuld moeten worden ingevuld en onderwerpt de verzekeringsmaatschappijen aan een strengere controle. Bovendien wordt de niet-naleving van de verzekeringsplicht strafrechtelijk gestraft, en wordt voorzien in een vangnet door het instellen van een fonds, waarop een beroep kan worden gedaan in geval van niet-verzekering. Met dit alles wil de wetgever bereiken dat het slachtoffer in alle omstandigheden aanspraak kan maken op vergoeding. De zorg van de wetgever om het slachtoffer te beschermen verklaart waarom de niet-tegenstelbaarheid van de excepties bij verplichte verzekeringen uitgebreider is. De rechten van het slachtoffer zouden immers ernstig in het gedrang komen wanneer zij zouden afhangen van de nakoming door de verzekerde van zijn contractuele verbintenissen. Daarom heeft de wetgever een stelsel ingericht dat ertoe strekt de rechten van het slachtoffer onafhankelijk te maken van de verzekeringsovereenkomst.

De in artikel 87, § 1, van de wet van 25 juni 1992 vervatte regel kan bovendien niet los worden gezien van artikel 88 van die wet, waarbij een recht van verhaal van de verzekeraar op de verzekeringnemer wordt ingesteld. Indien de verzekeraar niet gehouden is tot uitkering, bijvoorbeeld vanwege de grove schuld van de verzekeringnemer, zal hij zich, op voorwaarde dat het verhaalrecht uitdrukkelijk in de overeenkomst is bedongen, tot de verzekeringnemer kunnen wenden om terugbetaling te verkrijgen van hetgeen hij aan de benadeelde heeft uitbetaald. Aan dat verhaalrecht bestaat er in het kader van de facultatieve verzekeringen geen noodzaak, aangezien de verzekeraar zich ten aanzien van de benadeelde kan beroepen op de excepties die aan het schadegeval voorafgaan.

2) Het sluiten van een facultatieve verzekering en het bepalen van de inhoud ervan behoort tot de contractvrijheid van de partijen. Een derde kan ten aanzien van de verzekeraar slechts die rechten laten gelden die voortvloeien uit de verzekeringsovereenkomst. Aangezien de rechten van de derden zich kristalliseren op het ogenblik van het schadegeval, zijn de excepties die aan het schadegeval voorafgaan tegenstelbaar. De rechtvaardiging die ten grondslag ligt aan de regeling van artikel 87, § 1, van de wet van 25 juni 1992, ontbreekt immers in die hypothese. De verzekeraar zal zich ook geen verhaal moeten voorbehouden tegen de verzekerde, aangezien hij niet tot tussenkomst kan worden gedwongen.

- B -

B.1.1. De prejudiciële vraag betreft artikel 87 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, dat luidt als volgt :

« § 1. Bij de verplichte burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekeringen kunnen de excepties, vrijstellingen, de nietigheid en het verval van recht voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst en die hun oorzaak vinden in een feit dat zich voor of na het schadegeval heeft voorgedaan, aan de benadeelde niet worden tegengeworpen.

Indien de nietigverklaring, de opzegging, de beëindiging of de schorsing van de overeenkomst geschied is voordat het schadegeval zich heeft voorgedaan, kan zij echter aan de benadeelde worden tegengeworpen.

§ 2. Voor de andere soorten burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekeringen kan de verzekeraar slechts de excepties, de nietigheid en het verval van recht voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst tegenwerpen aan de benadeelde persoon voor zover deze hun oorzaak vinden in een feit dat het schadegeval voorafgaat.

De Koning kan het toepassingsgebied van § 1 echter uitbreiden tot de soorten van niet verplichte burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekeringen die Hij bepaalt. »

B.1.2. De verwijzende rechter vraagt of het in het geding zijnde artikel, in zoverre het een verschil in behandeling creëert tussen slachtoffers van een verkeersongeval dat is veroorzaakt, enerzijds, door het gebruik van een motorrijtuig en, anderzijds, het gebruik van een fiets, bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

B.1.3. Het in het geding zijnde artikel creëert een onderscheid tussen de benadeelden van een schadeverwekkende handeling, gebaseerd op het al dan niet verplichte karakter van een burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekering.

In het geval van een verplichte verzekering, zoals de in de wet van 21 november 1989 bedoelde verzekering inzake motorrijtuigen, kan de verzekeraar aan de benadeelde de excepties, vrijstellingen, de nietigheid en het verval van recht voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst en die hun oorzaak vinden in een feit dat zich vóór of na het schadegeval heeft voorgedaan, niet tegenwerpen. In het geval van een niet-verplichte verzekering, zoals de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, kan de verzekeraar daarentegen wel de excepties, de nietigheid en het verval van recht voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst tegenwerpen, voor zover die hun oorzaak vinden in een feit dat het schadegeval voorafgaat.

B.1.4. Het in het geding zijnde artikel brengt met zich mee dat de benadeelden van een verkeersongeval verschillend worden behandeld naar gelang van de aard van het voertuig waarmee het ongeval is veroorzaakt. Voor motorrijtuigen, in de zin van de wet van 21 november 1989, geldt een verzekeringsplicht. Voor fietsen geldt die verzekeringsplicht niet; de gezinsaansprakelijkheidsverzekering, die de door het gebruik van een fiets veroorzaakte schade dekt, is een niet-verplichte verzekering.

De verwijzende rechter vraagt of het aldus gecreëerde verschil in behandeling bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

B.2. Het in het geding zijnde artikel dient te worden gelezen in samenhang met artikel 86 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst, naar luid waarvan de verzekering de benadeelde een eigen recht geeft tegen de verzekeraar. Die bepaling houdt in dat de benadeelde die geen partij is bij de verzekeringsovereenkomst, zich rechtstreeks kan wenden tot de verzekeraar van de persoon die verantwoordelijk is voor de schade en dit uit kracht van de wet.

B.3.1. Het onderscheid tussen de in de prejudiciële vraag bedoelde benadeelden berust op een objectief criterium, namelijk het al dan niet verplichte karakter van de burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekering. Ofschoon artikel 86 van de wet van 25 juni 1992, op basis waarvan de benadeelde een eigen recht heeft tegen de verzekeraar, geen

onderscheid maakt tussen verplichte en niet-verplichte verzekeringen, is het inherent aan het facultatieve karakter van een verzekering dat de benadeelde zich niet steeds tot een verzekeraar zal kunnen wenden; dit is immers enkel mogelijk wanneer de verantwoordelijke voor de schade een verzekering heeft gesloten. Uit het verplichte karakter van een verzekering volgt daarentegen dat de benadeelde in beginsel de mogelijkheid heeft zich te wenden tot een verzekeraar.

B.3.2. In de gevallen waarin de wetgever het sluiten van een verzekering verplicht heeft gesteld, is hij afgeweken van de regel van het gemeen recht volgens welke het sluiten van een verzekering tot de contractuele vrijheid behoort, en moet hij worden geacht dat te hebben gedaan om redenen van algemeen belang. Zo strekte de wet van 1 juli 1956, die aangenomen werd ter uitvoering van het Benelux-Verdrag betreffende de verplichte verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid in verband met motorvoertuigen, en die later vervangen werd door de wet van 21 november 1989, ertoe « aan al de slachtoffers van ongevallen, veroorzaakt door middel van motorrijtuigen, een snel en zeker herstel van de geleden schade te waarborgen » (*Parl. St.*, Kamer, 1953-1954, nr. 379, p. 3).

In de gevallen waarin de wetgever het sluiten van een verzekering niet verplicht heeft gesteld, zoals bij de gezins aansprakelijkheidsverzekering, moet hij worden geacht te hebben geoordeeld dat er geen redenen van algemeen belang aanwezig zijn om een verzekeringsplicht te verantwoorden.

B.4.1. De in paragraaf 2 van het in het geding zijnde artikel vervatte regel, toepasselijk op de niet-verplichte burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekeringen, is ingegeven door de zorg de aan de verzekeringsovereenkomst ten grondslag liggende contractuele vrijheid zo ruim mogelijk te eerbiedigen. Die regel brengt immers met zich mee dat de benadeelde enkel die rechten uit de verzekeringsovereenkomst verkrijgt die de verzekerde op het ogenblik van het schadegeval tegen de verzekeraar bezat.

B.4.2. De in paragraaf 1 van het in het geding zijnde artikel vervatte regel, toepasselijk op de verplichte burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekeringen, wijkt af van het gemeen recht, vermits die regel met zich meebrengt dat de verzekeraar de in die paragraaf vermelde verweermiddelen niet kan tegenwerpen aan de benadeelde. Die afwijking van het gemeen recht moet in beginsel redelijk verantwoord worden geacht in het licht van de redenen van

algemeen belang, op basis waarvan de wetgever heeft geoordeeld dat het sluiten van een verzekering verplicht moet worden gesteld.

Te dezen heeft de wetgever, bij het verplicht stellen van de verzekering inzake motorrijtuigen, tot doel gehad aan de slachtoffers van ongevallen, veroorzaakt door middel van motorrijtuigen, een snel en zeker herstel van de geleden schade te waarborgen. De principiële niet-tegenwerpelijkheid van verweermiddelen door de verzekeraar is een pertinente maatregel om een zeker herstel van de geleden schade te waarborgen. De wetgever vermocht bovendien van oordeel te zijn dat het verplichte karakter van de verzekering verantwoord is in het licht van het bijzondere risico op lichamelijke letsels, voortvloeiend uit de aanwezigheid van motorrijtuigen in het verkeer, risico dat minder groot is bij de aanwezigheid van fietsen in het verkeer.

B.5. Het gehanteerde onderscheidingscriterium is pertinent ten aanzien van de doelstelling om, enerzijds, de aan de verzekeringsovereenkomst ten grondslag liggende contractuele vrijheid zo ruim mogelijk te eerbiedigen, en, anderzijds, het herstel van de schade zeker te stellen wanneer redenen van algemeen belang dit verantwoorden.

De in het geding zijnde bepaling is evenmin onevenredig. De wetgever vermog immers van oordeel te zijn dat uitzonderingen op het gemeen verbintenissenrecht beperkt dienen te blijven. De omstandigheid dat de verzekeraar, in het geval van een niet-verplichte verzekering, de excepties, de nietigheid en het verval van recht voortvloeiend uit de wet of de overeenkomst aan de benadeelde kan tegenwerpen, belet de benadeelde bovendien niet om de persoon die verantwoordelijk is voor de schade, aan te spreken tot vergoeding van die schade.

B.6. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.



Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 87, § 2, van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 28 oktober 2004.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

A. Arts